

קשה עלי פרידתכם... רמז לחנוכה:
'היש לכם א' - ב' או א' - ה'?'
'יש לנו אב זקן?'
הלל הזקן:
"ילקוט יעקב"

נר לשולחן שבת

פרשת ויגש

גליון מס' 306

בכל עניני העלון
תרומות והנצחות
הזנבלט
רה' צבי 21 ב"ב 5791486

**השבוע יחול יום הזכרון לגאון רבי יעקב רישור רבה של מין,
בעל ה"חק יעקב" ושו"ת "שבות יעקב", ו' טבת תצ"ג
"ויאמר אליהם אל תרגזו בדרך - וירא את העגלות" ... (פמ"ה)**

ראובן ושמעון נסעו יחד בעגלה. לראובן היה מטען של צמר גפן. החל שמעון לעשן מקטרת, והנה עפו ממנה כמה ניצוצות אש. ראובן שראה אותם וחרד לסחורתו מחה בו שלא יעשן, ואמר: 'אם אינך מסוגל להתאפק רד מהעגלה, ותעשן בצד'. אך כדרכם של מעשנים רבים שמעון לא השגיח בו והמשיך לעשן... לאחר כשעה הגיעה רוח שאינה מצויה, ונשרפה העגלה כולה.

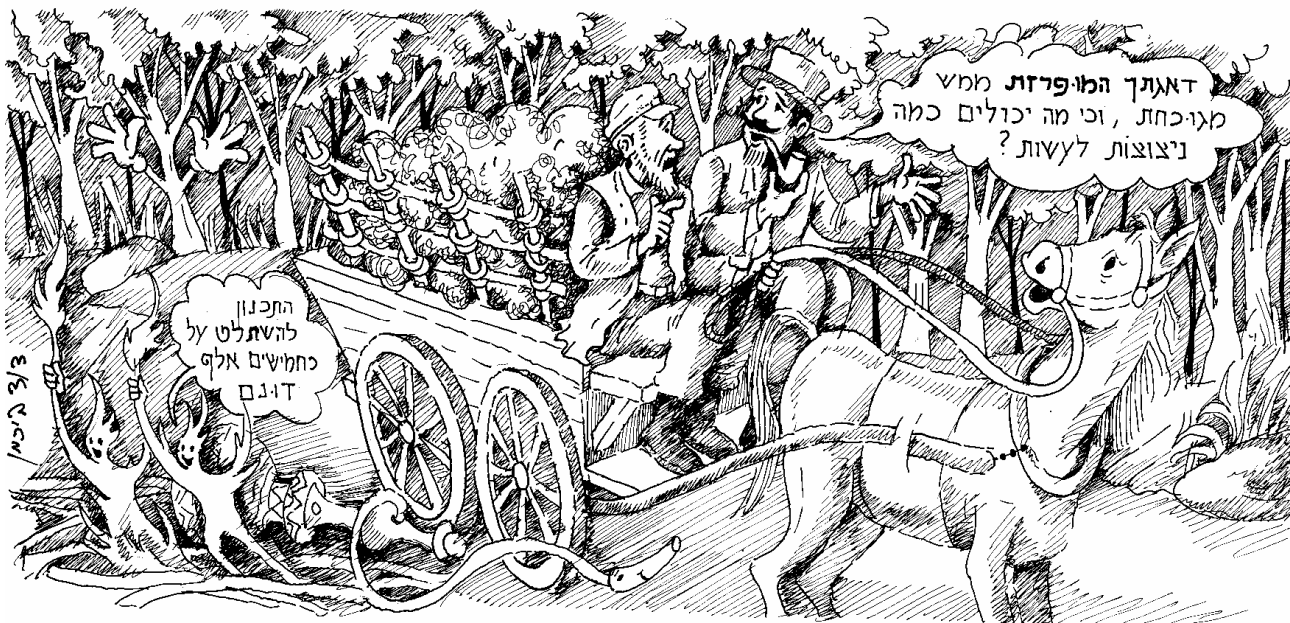
פסק ה"שבות יעקב": שמעון חייב לשלם מהיפה שבנכסיו! שהיה לו לעלות על דעתו שתגיע רוח כזו ולהפסיק לעשן, בפרט שמחו בו, וכיון שלא הפסיק הוי כאילו הוא הביא את האש, וחייב לשלם היזקו 'מדין אש'.

בתחילת תשובתו האריך אם היום דנים היזק אש. והוכיח מש"ס ופוסקים לחיוב. והמהרש"ל שפסק שבזמננו לא דנים דיני אש, כיון שאינו שכיח, אינו מובן, **אדרבה, היזק אש שכיח מאד!!!**
(שו"ת "שבות יעקב" ח"א קל"ו)

וכן מוכח: א. בגמ' נאמר 'עד היכן אדם חייב ללמד תורה - לבנו ולבן בנו, כזבולון בן זן שלמד עם יעקב. (קידושין ל). ב. בירושלמי נאמר 'צדקה עד שלש דורות, שנאמר 'וצדקתו לבני בנימ'. (פאה) ג. אבימלך משביע את אברהם רק עד שלש דורות. (פכ"א כ"ג ועיי"ש) **ולמעשה:** אף שבלשון התורה אולי דור רביעי נכלל בכלל בניו, בצוואה יש לנו ללכת אחר לשון בני אדם, ונינים אינם בכלל בני בנימ, וכפי שמצינו נפסק בשו"ע. לכן כיון שמוהר"ר דוד ציוה לתת לבניו ולבני בניו, יש לומר שאין כוונתו לנינים. (שם קע"ג)

"ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה יעקב ובניו" ... (פמ"ח)
נשאל הגאון רבי יעקב קמינצקי: אם יש לאחד בן ושמו חיים, אם יכול לקרות את בתו שנולדה לו בשם חיה, שהרי נזהרים שלא לקרוא לשני אחים ואחיות בשם אחד? והשיב שאפשר, דהלא ליעקב אבינו היה בן ששמו זן ובת ששמה דינה.
עוד שאלוה: באחד שנפטרה אשתו בלידה ושמה היה שרה, ונולד להם בן. ורצה האב לקרוא לתינוק על שם אשתו, איזה שם יבחר?

בחמתו השיב רבינו שיקראו לו ישראל... כי הרי אבינו ישראל נקרא כך על "ששרה עם אלוקים ואנשים". כמו כן להיפך, ניתן לקרוא שרה על שם ישראל.

והוסיף שראוי לקרוא רק שם אחד, דלא מצונו בקדמונים שנקראו בשני שמות. ומה שמצינו את רבי יעקב ישראל מבעלי התוס', יום טוב ואבי שלום, יש לומר שהם נחשבים לשם אחד.

בעלון 230 הארכתי בזה. ואחר פרסום העלון העירוני יידידי הרה"ג א"ס שבהגהות מרדכי הובא 'ותירץ הר"ר ישראל בהר"ר אורי שרגא'. (סוף פר' כיהה) אמנם י"ל ששרגא הוא כינוי של אורי. (נר) **ושתי ראיות לדבר: א.** הגמ' דורשת את הפסוק "ותבא בת שבע אל המלך" שקינחה ב"ג מפות, וכתב רש"י כי בפסוק זה ישנם י"ג תיבות. וצריך עיון, הרי בפסוק הזה יש י"ד תיבות? אלא מכאן ש'בת שבע' נמנית כתיבה אחת. (סנהדרין כב. גר"א. באה"ט י"ד קכ"ט)

ב. בגמ' נאמר 'מפני מה זכה אחאב למלכות כ"ב שנה, מפני שכיבד את התורה הכתובה בכ"ב אותיות' (רבי יוחנן - סנהדרין קב). ונסמך דרש זה על מספר התיבות בפסוק "ויאמר למלאכי בן הדד". ובאמת כ"ג תיבות יש בפסוק הזה? אלא 'בן הדד' נחשב לתיבה אחת, מפני שהוא שם אחד. (רד"ק, "מרגליות היים")

ויש לדעת שריבוי השמות עלול להביא תקלה בכתובות וגיטין. וכנראה מקור המנהג לשני שמות הוא מחמת "שלום בית", שהאב והאם כל אחד מהם רצה לקרות שם לזכר בני משפחתו, ולכן התפשרו לקרוא בשני שמות או יותר. ("אמת ליעקב" רס"ה)

"ועתה ישב נא עבדך תחת הנער - וכי צריך אתה בעבד גנב!?" (פמ"ד י"ג)
מעשה בבעל בית ששכר 'שפחה עברית' לעוזרת בית, ואחר כך נודע לו שהיא מוחזקת לגנבת, האם יכול להוציאה?

פסק ה"שבות יעקב": דבר זה הינו מום וחסרון גדול, כי אי אפשר להשמר ממנה, ואין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת.

אמנם בעבד כנעני אינו יכול לחזור בו, שהרי הם בחזקת שיש בהם כל המידות הרעות, וקנהו על דעת כן. אבל ישראל הוא בחזקת כשרות, וזו טענת מום גמור. ואם אכן יש עדות ברורה שהיא גנבת יכול להוציאה.
(שם קע"ד ועיי"ש)

מוהר"ר דוד מאייבשיץ ציוה לפני פטירתו לתת מכספו לכל אחד מבניו ובני בניו. הסתפקו בני משפחתו אם יתנו גם לנינים?

בשאלה זו הסתפק כבר המב"ט. והוכיח מפרשת השבוע, שנינים הינם בכלל בני בניו. בירידת יעקב למצרים נאמר "בני ובני בניו איתנו" (פמ"ז ז). ובהמשך מובא "ויהיו בני פרץ חצרון וחמול" (שם י"ב). הרי חצרון וחמול שהם בני הדור הרביעי נכללים בבניו.

"השבות יעקב" דחה את ראייתו - לעולם דור רביעי אינו נכלל בתוך בני בניו, ורק כאן בפרשה שמונים את "כל הנפש הבאה מצרימה יוצאי ירכו" (שם כ"ו), לכן גם חצרון וחמול נכללים בחשבון.

"להעלות לפרעה המס הזה בכל שנה, לחק לא יעבור". (רש"י פמ"ז)

עם כיבוש תימן בידי הטורקים גזרה הממשלה על יהודי צנעא תשלום שנתי של מס גולגולת. הסכום היה 22,115 גרוש, רק בדוחק גדול היו יכולים לשלמו.

בעקבות עליית היהודים לארץ ישראל בשנת תרמ"ב והגירת רבים למצרים התמעטה צנעא מיהודיה. הנותרים שילמו את שנקבע עליהם לשלם, אך נותר חובם של העוזבים את תימן.

הממשלה באטימותה זקפה את החוב הזה על הנשארים, ודחקה עליהם לשלמו. ה"חכם באשי", הגאון רבי שלמה קארה הגיש תחינות ובקשות אל המושל להקטין את תשלום המס, בטענו שהיהודים עזבו למדינות שאף הן תחת חסות השולטן, ושם הם משלמים את מיסיהם, אך המושל סירב ואמר: "חוק זה חוק..."

רבי שלמה לא ויתר והגיש בקשה זו ל"שער העליון", למנות את יהודי צנעא מחדש ולהעריכם. בחסדי שמים נתקבלה בקשתו, ובספירה החדשה סכום המס נחסר כשליש.

ברשעותו הותיר המושל את החובות משנים שעברו, שעלו ל-42,000 גרוש! מבית המושל ציוו לשלם את הסכום הזה. וה"חכם באשי" היה מגיש בקשות ותחנונים שיוותרו על החוב הזה, שהרי נתברר שההערכה הקודמת אינה נכונה. ועוד שאין ביכולתנו לשלם סך עצום זה, ובכל פעם היו דוחים את בקשתו.

והנה באסרו חג סוכות שנת תר"נ באו גדוד חיילים לשכונת היהודים. תפסו עשרה מחשובי הקהל, והובילום לבית הסוהר להיות אסורים עד שישלמו היהודים את "חובותיהם".

האסורים שידעו שאין הקהל יכולים לשלם, בצדקותם לא ביקשו לצאת מהכלא. בתחילה התחננו מהמלכות לפטור את היהודים מהגזירה הזו, ולא נענו. הגישו בקשה לצמצם את החוב, ולא נענו. ביקשו לשלמו תוך עשר שנים, ולא נענו.

הודיעם המושל כי לא ישחררם מבית הסוהר עד תשלום כל החוב, עד הפרוטה האחרונה.

כשנתיאשו מלבקש את רחמי המושל... שלחו לדייני צנעא: 'אנו מסרנו את נפשתינו, שזה שלשה חודשים אנו מעוניים ומיוסרים במאסר שאין לו סוף, וללא פרנסה. הגשנו כמה בקשות למושל ולא נענו. אין לנו תשועה והצלה אלא אם הקהל ישלם את החוב.'

הדיינים הסכימו עמהם, וחילקו את החוב בין כל יהודי צנעא, איש כפי יכולתו. כתבו פנקס, והגישוהו לבית המשפט. ומינו שני גבאים, עם פקיד וחייילים לצידם. והחייילים סובבים בשכונת היהודים, וכשתופסים יהודי מביאים אותו לפני הגבאים, ומחייבים אותו הסך שנרשם עליו.

רבים התחבאו בביתם לבל יתפסו. ועל המתחבאים יצאה "פקודת רחמים" מהממשלה שלא יכנסו החייילים לתוך הבתים, די לו לנחבא במה שחובש את עצמו בתוך ביתו...

והנחבאים הללו צר להם, שאינם יכולים לצאת לעבודתם להביא טרף לביתם, החלו מוכרים את כלי ביתם לשלם את חובם.

היה זה חודש טבת בו סיימו כולם לשלם את החוב, וכך אותם עשרה חשובי הקהל שוחררו מבית הסוהר. ("סערת תימן")

מתימן לליטא... "הנוכל מקרים"

ימי ממשלת הצאר ברוסיה, היהודים היו נרדפים בכל שטחי החיים, ללא אפשרות להתפרנס, הממשלה היתה גובה מכס ומיסים גבוהים. רבים לא עמדו בפיתוי והיו מבריחים סחורות ולא משלמים עליהם מיסים.

באחד הימים הגיע לעיר וילנה אורח נעלה, יהודי בעל תואר פנים, לבוש בגדי הדר. ראשית סר לבית המושל, ומשם יצא וחיפש אכסניה כשרה למהדרין, בבוקר נסע במרכבה למקוה ומשם לבית הכנסת. בתפילה הרקיע שחקים בהתלהבות ובבכיות, ובמתק לשונו משך נפשות. המונים נהרו לשמוע את תפילתו המיוחדת ולזכות לראותו.

כמובן שוילנה היתה כמקרה, חלק טענו שהוא שליח מעשרת השבטים, חלק אמרו שהוא ציר ממלכי אסיה, ועוד שכאלה. רבים מנכבדי וילנה ביקשו לבקר, אך הוא דחה אותם בטענה שצריך לקבל תשובה מהצאר, ורק אז יוכל להתפנות לפגישות.

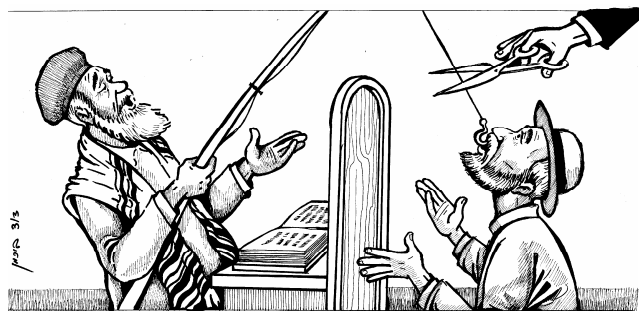
אט אט האיש החל להתקרב אל חשובי העיר ונכבדיה. בשיחותיו התנהג בצורה דיפלומטית ואף אחד לא הבין ממנו דבר ברור אודות שליחותו. השמועה עליו נפוצה בכל גלילות וילנה, וכולם ציפו לטובות שיביא עמו אותו שליח מיוחד.

לא כן רבן של ישראל, רבי חיים מוולוז'ין, מיד כששמע על תהלוכות האיש, שיחותיו והנהגותיו, שלח שליח לאחד מנכבדי וילנה והודיעו כי ברור לו שהאיש "מרגל חרש", שמרמה את הבריות, ומחפש הוכחות שבני קהילת וילנה מעלימים מיסים.

זההיר רבי חיים את בני הקהילה שיפסיקו מיידית להתעסק במסחר אסור! כמובן שכולם נשמעו להוראות.

והנה לא ארכו הימים, ואותו האיש אחר שהשלה בערמתו את היהודים, וחשב שהנה הוא מכיר את כל עסקי העיר וענייניה ויודע היכן יש סחורה אסורה. הופיע בלוויית שוטרים ועברו לעשות חיפוש בכל חנויות העיר למצוא סחורה אסורה. כמובן שבגלל עצת רבי חיים לא נמצא אפילו יהודי אחד שהיתה ברשותו סחורה ללא חותמת המס.

נתגלה שהאיש ההוא יהודי תושב חצי האי קרים. ויצא מהעיר בחרפה ובוז, ושמו נשאר לדראון עולם בשם "הקרימער". (ס"ה)

"ויגידו לו לאמור עוד יוסף חי... ויפג לבו". (פמ"ה כ"ו)

המבשר בשורה לחברו יאמר במתינות, דאחרת יתבטל לבו ותפסק נשמתו וזה הענין ידוע בבוא השמחה פתאום, והוזכר בספרי הרפואות כי לא יסבלו זה הזקנים וחלושי הכח, שיתעלפו רבים בבוא להם שמחה בפתע פתאום... (רמב"ן) האחים התחכמו לבשר לו ליעקב באופן שלא יסתכן - "אמרו לו בשורה אחר בשורה". (אלשיך ואוה"ה)

שיטה להפגת ליבו של אדם...

מעשה ביהודי שקנה כרטיס הגרלה ממשלתי. ראה היהודי בעיתון את המספרים שעלו בגורל, השווה אותם עם מספר הכרטיס שבידו והנה ששון ושמחה, הם היו תואמים. בירך בהתלהבות 'הטוב והמטיב'.

בני משפחתו מיד נטלו את העיתון לראות את המספרים הזוכים, אך למרבה אכזבתם ראו כי אביהם טעה בספירה אחת, כנראה מרוב התרגשות לא שם לב לכך...

הגאון רבי שמעון סופר הורה שאין כאן ברכה לבטלה, שהרי באמת היתה לו שמחה והנאה רבה!

כיון ששמעו הנוכחים את המעשה, פתחו עיתון אחר, והנה מספרי הזכיה תאמו במדוייק את המספרים בכרטיס ההגרלה של אותו יהודי. כשבררו לעומק עלה כי הצדק עם העיתון שלהם... היהודי אכן זכה בפרס, רק בעיתון הוא כדרכם של אותם ימים ולעיתים גם בימינו אנו היתה טעות דפוס...

עתה הסתפקו האם הוא צריך לברך שוב? פסק רבי שמעון סופר שיברך, מכיון שעכשיו הוא שמח. (שו"ת 'התעוררות תשובה' א"ח ק)

רבים דנו ופלפלו על שתי פסיקותיו אלו:

על הברכה הראשונה: איך אפשר להודות ולברך על "שמחה סתם". ועל הברכה השנייה: הרי התברר למפרע שהוא כבר בירך על הטבת הקב"ה עמו, ומדוע עליו לברך שוב?! ואפשר להאריך.

דבקות בהקב"ה! - זיפול אל צואריו. ולמה לא נשק יעקב ליוסף, לפי

שהיה קורא באותה שעה קריאת שמע' - ובזמנו:

הג"ר יצחק ליבוביץ היה דבוק בה' בצורה מיוחדת הן מצד דקדוק ההלכה... גם מבחינה רגשית. כידוע דרך העולם להכניס ל"שומר מסך" במחשב תמונות של הילדים, נכדים, או תמונות נוף וכדומה, במחשב של אבא שומר המסך היה 'שוית' ה' לנגדי תמיד!" ("עין הבאר")